

ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ РОЗМІЩЕННЯ ТА ДІЯЛЬНОСТІ ЛІЦЕЇВ У СІЛЬСЬКІЙ МІСЦЕВОСТІ.

Анотація. У статті розглянуті основні принципи розміщення й діяльності ліцеїв у сільській місцевості. Визначено ключові етапи становлення ліцеїв, розроблені методичні рекомендації відносно їх діяльності.

Ключові слова: ліцей, принципи розміщення ліцеїв.

Аннотация. В статье рассмотрены основные принципы размещения и деятельности лицеев в сельской местности. Определены ключевые этапы становления лицеев, разработаны методические рекомендации относительно их деятельности.

Ключевые слова: лицей, принципы размещения лицеев.

Annotation. The article tells about the main principles of the location and activity of the lyceums in the rural locality. The are the stages of forming of the lyceums and methodological recommendations are developed, in relation to their activity.

Key words: lyceum, principles of the location of lyceums.

Постановка проблеми. В кінці 80-х–поч. 90-х р. минулого століття відбувався процес становлення закладів освіти різного типу. Поява і розвиток ліцеїв в Україні відбувалися досить таки стихійно, хоча за короткий період своєї діяльності ліцеї довели право на існування. Без відповідної нормативно-правової бази, кадрового потенціалу, навчально-методичного, матеріально-технічного й фінансового забезпечення розміщення та функціонування ліцеїв неможливо.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій з проблеми. В Україні в 2007/2008 навчальному році нараховували майже 20 тисяч шкіл, в яких навчалося близько 4,6 млн. учнів, в тому числі функціонувало понад 800 закладів різного типу (гімназії, ліцеї, колегіуми). Поряд з цим, серед закладів різного типу в сільській місцевості налічують менше 70, які розміщені, як правило, в селищах міського типу - районних центрах. [5, 87] До сьогодні

надання освітніх послуг в міській та сільській місцевості ще й досить відрізняється, хоча в деяких закладах освіти на селі розвиток освітніх послуг перебуває на досить таки високому рівні.

Проблемі розміщення та діяльності закладів освіти різного типу присвячено дуже багато праць як вітчизняних, так і зарубіжних науковців. Це перш за все роботи В. Алфімова, І. Бежа, В. Боброва, О. Бугайова, С. Гончаренка, Є. Жерносека, І. Зязюна, О. Кирильчука, Ю. Мальованого, В. Паламарчук, Г. Сазоненко, М. Рябухи, М. Сметанського, В. Хайруліної, Б. Чижевського, Р. Чуйко та ін.

Найавторитетнішим трактуванням діяльності ліцеїв є позиція В. Паламарчук. Авторка визначає, що основним завданням, які покликанні вирішувати ліцеї, є “задоволення потреб суспільства в творчих, діяльних, обдарованих, інтелектуальних громадянах, оновлення національної свідомості, відродження духовності ...”. [4, 47]

Заслуговують на увагу праці Л. Калініної, Н. Кнорр, М. Рябухи, які фактично одні із перших висвітлили роль ліцеїв для розвитку обдарованої учнівської молоді сільської місцевості.

Поряд з цим проблема розміщення ліцеїв у сільській місцевості тривалий час не розглядалася, хоча є досить актуальною.

Мета даної статті. Метою статті є обґрунтування принципів розміщення та діяльності ліцеїв у сільській місцевості. Окреслені принципи повинні базуватися на основних напрямках функціонування ліцеїв у сільській місцевості.

Виклад основного матеріалу. Наприкінці ХХ століття у нашому лексиконі з’являються забуті раніше терміни “гімназія”, “ліцей”, “колегіум”. Вони були не просто новими, але і досить модними, що призвело до масової зміни назв навчальних закладів, установ, організацій тощо. За зміною назв навчальних закладів не завжди відбувалися докорінні зміни у навчально-виховному процесі.

В Україні існують та існували регіональні відмінності у співвідношенні різних типів шкіл, у наповнюваності класів, забезпеченості шкіл кадрами тощо.

Основою для розміщення та функціонування будь-якого закладу освіти є наявність відповідної законодавчо-правової бази, кадрового, навчально-методичного, матеріально-технічного й фінансового забезпечення.

Що стосується принципів розміщення ліцеїв, то найбільш придатні до застосування є:

Принцип наукової обґрунтованості, що полягає у творчому застосуванні досягнень української і зарубіжної науки, накопичених у процесі державотворення, розвитку освіти в умовах формування різних форм власності. Розміщення всіх ланок системи освіти повинні базуватися на глибокому науковому аналізі, найновіших досягненнях теорії і практики

Принцип пропорційного розвитку всіх ланок освіти. Розширення мережі навчальних закладів, поліпшення їх матеріальної бази та стану підготовки кадрів вимагає великих матеріальних і фінансових затрат. Необхідно найбільш ефективно розподіляти матеріальні ресурси між різними ланками освіти, при цьому виділяти ланки освіти, які найбільш ефективно відповідали б вимогам суспільства.

Принцип єдності і наступності між складовими ланками освіти. Реалізація цього принципу дозволяє кожному громадянину отримувати всебічну освіту. Єдність і наступність у вивченні предметів початкової, середньої та старшої школи є основою для реалізації права на освіту всіх громадян.

Принцип оптимальної концентрації. Заклади різного типу володіють низкою економічних, соціальних і педагогічних переваг у порівнянні з масовими. Їм під силу забезпечити навчальні кабінети, лабораторії, майстерні сучасним обладнанням, технічними засобами й ефективно їх

використовувати, зосереджувати достатню кількість кваліфікованих педагогів, запроваджувати раціональний режим дня.

Принцип раціонального розміщення. Для розвитку освіти виключно важливе значення має проблема територіального розміщення, розміри навчальних і навчально-виховних закладів. Від того, наскільки раціонально розміщена ця мережа, гармонійно підібрано поєднання різних типів закладів значною мірою залежить результативність та функціонування освітянської галузі [2, 176-180].

Проаналізувавши принципи розміщення закладів освіти можна виділити основні засади їх діяльності, а саме:

- нормативно-правові;
- організаційні-педагогічні;
- фінансово-економічні;
- психолого-педагогічні;
- матеріально-технічні;
- санітарно-гігієнічні;
- науково-методичні [3, 60-61].

Враховуючи перелічені засади функціонування ліцеїв спробуємо сформулювати методичні рекомендації щодо діяльності ліцею у сільській місцевості.

Першочерговим завданням є наявність потужної матеріально-технічної бази з метою забезпечення навчально-виховного процесу ліцею, що включає:

- обладнання приміщення школи, згідно вимог сучасної інфраструктури;
- оснащення предметних кабінетів навчально-наочним обладнанням та комп'ютерною технікою;
- гуртожитку для проживання учнів;
- поповнення бібліотечного фонду навчальною, науково-популярною, періодичною літературою;

- спортивну базу (спортивний, гімнастичний зали, майданчики тощо).

- гарну територію.

Другою передумовою для підвищення діяльності та ефективності навчально-виховного процесу ліцеїв у сільській місцевості є повноцінне кадрове забезпечення, а саме:

- проведення конкурсного відбору як учнівського так і вчительського складу;

- висококваліфікований керівний склад закладу як запорука продуктивної роботи;

- введення посад заступника з науково-методичної роботи та вихователя-куратора;

- діяльність психолога, соціального педагога;

- застосування фахових знань на високому професійному рівні, з посиленням на індивідуалізовані програми навчання з урахуванням результатів психологічного досліджування учнів;

- розробка методик підвищення педагогічної компетенції педагогічних кадрів.

Третьою рекомендацією щодо діяльності ліцеїв у сільській місцевості є виважений навчально-виховний процес, що підвищує результативність функціонування ліцею через:

- оцінку рівня знань, умінь і навичок учнів з базового циклу предметів;

- проведення психолого-педагогічних спостережень з метою виявлення рівня вихованості учнів, їх здібностей, нахилів, обдарованостей;

- визначення доцільності структури навчально-виховного процесу та її відповідності умовам діяльності ліцею;

- діяльність ліцею як школи повного дня;

- аналіз рівня оптимальності використання методів навчання;

- визначення оптимального змісту навчальних предметів у відповідності до робочого навчального плану та основних педагогічних завдань школи;
- розробка єдиних внутрішкільних вимог до тематичного планування навчального матеріалу;
- оптимізація змісту та організації внутрішкільної методичної роботи;
- створення бази даних провідних педагогічних ідей та новітніх освітніх технологій.

Четвертою рекомендацією щодо діяльності ліцеїв є оптимізація внутрішкільного управління. Це дасть змогу створення умов для подальшої діяльності ліцею у сільській місцевості через:

- визначення мети й завдань ліцею;
- дотримання правил внутрішкільного розпорядку та оптимізації розподілу функціональних обов'язків;
- реалізація програмно-цільового підходу в плануванні роботи ліцею;
- моделювання організаційних форм роботи;
- організація співробітництва з вищими навчальними закладами, науково-виробничими, комерційними установами з метою визначення перспективних профілів навчання;
- замовлення наукових досліджень та розробок з питань змісту та організації профільного навчання, визначення постійних наукових керівників з питань забезпечення діяльності навчально-виховного процесу.

П'ятою рекомендацією щодо діяльності ліцеїв у сільській місцевості, є реалізація структури і змісту навчально-виховного процесу через

- створення оптимальних умов для здобуття освіти, розвитку здібних і обдарованих учнів;
- реалізацію творчих запитів, самостійного вибору предметів для

поглибленого вивчення;

- здійснення професійної підготовки за обраним профілем;
- співпрацю з вищими навчальними закладами;
- розробку індивідуальних навчальних планів з урахуванням специфіки освіти, умов діяльності та перспективи навчання;
- використання нестандартних форм навчання, що сприяють формуванню особистості учнів, у тому числі і в процесі проведення науково-дослідницької роботи;
- здійснення виховної роботи у формі міжособистісного спілкування педагога й вихованців.

Шостою передумовою діяльності ліцеїв у сільській місцевості є створення позитивного іміджу закладу. Це дасть змогу пошуку нових підходів до організації навчання та виховання учнів та передачі традицій від одного покоління учнів та учителів до іншого.

Висновок. Так, у Державній національній програмі "Освіта" (Україна XXI століття) занотовано, що одним із основних стратегічних завдань реформування освіти в Українській державі є "відродження і розбудова національної системи освіти як найважливішої ланки виховання свідомих громадян..."[1. 11] П'ятнадцятирічний досвід становлення і розвитку ліцеїв у сільській місцевості в Україні та аналіз результатів їхньої роботи дає змогу визначитися у власних вихідних позиціях щодо діяльності ліцею у сільській місцевості, а саме :

- структура навчально-виховного процесу повинна мати чотирьохрічне навчання у старшій школі;
- обов'язковий конкурсний відбір для всіх учасників навчально-виховного процесу;
- заліково-семестрова система з обов'язковим рейтинговим змаганням;
- наявність декількох профілів навчання;

- навчання направлене на високоосвіченого, особистісно-зорієнтованого учня, а не на учня з середнім рівнем знань;
- діяльності закладу у формі моделі ліцею-інтернатного типу з частковим утриманням вихованців за рахунок держави;
- ефективне використання другої половини дня для покращення знань та умінь учнів, розвитку їх здібностей;
- співпраця та інтегрованість загальноосвітніх навчальних закладів з вищими навчальними закладами;
- органічне використання принципу неперервності й наступності в освіті, можливість використовувати інтелектуальний і творчий потенціал викладачів ВНЗ;
- використання принципів родинності у вихованні;
- плекання національної еліти, людей із державним рівнем мислення, високоінтелектуальних, високодуховних, компетентних, відповідальних за власну долю і долю України;
- установа ділових зв'язків між різними навчальними закладами для використання передового досвіду роботи;
- інтеграція закладу освіти в міжнародний освітній простір через співпрацю з закладами освіти іноземних держав, хоча б за допомогою засобів зв'язку (Internet).

Розвиток освіти на селі в майбутньому призведе до появи нового, конкурентно спроможного, високоосвіченого, інтелектуального покоління молоді, яким потрібно буде будувати сучасну європейську державу.

Література

1. Україна XXI століття / Державна національна програма «Освіта»: Затв. Постановою Кабінету Міністрів України від 3 листоп. 1993 р. № 896 // Збірник нормативно-правових актів. – К. : 2004. – 61 с.

2. Євтушенко Г.І., Удовиченко В.П. Освіта: особливості розвитку в умовах становлення ринку / Г.І. Євтушенко, В.П. Удовиченко // Продуктивні сили і регіональна економіка. – К. : РВПС України НАН України, 1998. – С. 179-185.

3. Калініна Л.М., Кнорр Н.В., Рябуха М.І. Теорія і практика функціонування обласного ліцею інтернатного типу : наук.-метод. посіб / Л.М. Калініна, Н.В. Кнорр, М.І. Рябуха. – Херсон : Айлант, 2004. – 304 с.

4. Паламарчук В.Ф., Чижевський Б.Г. Концептуальні основи діяльності навчальних закладів нового типу / В.Ф. Паламарчук, Б.Г. Чижевський // Рідна школа. - 1993. - № 2. - С. 47-49.

5. Статистичні дані про середні, дошкільні та позашкільні заклади освіти системи Міністерства освіти України 2007 р. - К. : 2008. – 136 с.